דרביה עד ארבעין שנין, עד ארבעים שנה אי אפשר היה להבין את כל הנעשה במצרים, ואפילו אותם שהיו שם והשתתפו בעצם כל המראה מוכרחים היו לחכות עד ארבעים שנה לעמוד על דעת הרב ולהבין וללמוד את כל עומק וגודל המעשה מהתורה הק', וזש"א כאן כלפי אלו שלא היו שם, ואילו מה שאמר לעיל הוא כלפי אותם שהיו שם שגם הם שהיו שם עדיין אינם יודעים, וזה שאמר להם 'וידעתם' להבא כשתלמדו אזי תדעו לא רק הדורות הבאים אלא גם אתם תדעו ותבינו רק ע"י התבוננות בתורה הק'[מא].

וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפליטה הנשארת לכם מן הברד ואכל את כל העץ הצומח לכם מן השדה. (שמות י ה).

והיינו דעצם האכילה שאכל את יתר הפליטה הוא חלק מן המכה ולא רק דכיון שיש ארבה הרי הוא ממילא אוכל, דבלא"ה לא היה צריך להעמיד בהתראה את האכילה של הארבה, רק את עצם ההבאה והריבוי של הארבה[מב].

ואחריו לא יהיה כן (שמות י יד).

והביא הרמב"ן מפי' רבינו חננאל שמיום שסרה מכת ארבה ממצרים ועד עכשיו לא יזיקו ארבה למצרים, ואפילו יכנסו לשם מ"מ לא יאכלו התבואה, ועל זה נאמר 'שיחו בכל נפלאותיו'[מג].

. הערות .

מא. רשימות הגררה"ק זצוק"ל.

מב. רנת יצחק. זאת ליעקב, הגרש"י בורנשטין. מאורי המועדים- והביא שם פסיקתא זוטרתא 'בא וראה כמה גדולים מעשה ה' הארבה הזה מונח בארץ במקום שאין אדם רואה אותם, ואינו אוכל ואינו שותה, והוא חי בדבריו של הקב"ה, כיון שהוא מצווה עליו לילך לאכול יבולה של ארץ שהבעיסוהו ננער ומתגבר לעשות שליחותו של הקב"ה'.

מג. זה לשון הרמב"ן שם: וכתב רבינו חננאל בפירוש התורה שלו מעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל בא וראה כי בצפרדע אמר

והנה ידוע המעשה שהיה בשנת השמיטה אחת שרק מושב קוממיות היו שומרי שמיטה ומפני זה זרעו תבואה רק אחר מוצאי שביעית, וכל שכניהם זרעו בשביעית, ואמרו שתבואת קוממיות לא תצלח כלל כיון שאחרו את המועד לזרוע, והנה בא ארבה בכל הסביבה שם ואכל את כל תבואת המושבים שנזרעו בשביעית, ורק התבואה של קוממיות נשארה משום שעדיין לא הייתה בת הזיק מהארבה, והי' הדבר לנס גלוי. ובאותו הזמן נזדמן רבי בנימין מנדלזון זצ"ל רבה של קוממיות לירושלים ונכנס אל מרן הגרי"ז זיע"א ושאל אותו אם לפרסם את המעשה או לא, והוציא לו הגרי"ז את החומש והראה לו את דברי הרמב"ן כאן 'ועל זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו'[מד].

וימשך חשך (שמות י כא).

בהגדה של פסח 'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה רם הודע כי לך היום אף לך הלילה', וביאור הדברים הוא שהנה יש שחקרו אי חשך בריאה בפני עצמה הוא או דהוי רק העדר יום, והגר"א ז"ל (קול אליהו) אמר דהוי בריאה, כדכתיב (ישעיה מה ז) יוצר אור ובורא חשך' הרי דהוי בריאה של חשך ע"ש. ומה דמקצת מן האור דוחה הרבה מן החשך הוא משום דכך הוא ברייתו של החשך דנברא עם הגבלות, ויש כח להאור לדחותו, אבל לעולם הוי בריאה בפני עצמה.

אמנם חשך מצרים היה בלתי מוגבל ועל כן לא היה אפשר לאור לדחותו, ואדרבה חשך מצרים דחה את האור, וזהו הביאור במה שכתוב בשמות (י כא) 'וימש חשך'. וזהו הביאור במה שכתוב (תהילים קח) 'שלח חשך ויחשיך' דתיבת 'ויחשיך' אין לה מובן, דאטו יש חשך שאינו מחשיך, ולפי"ד י"ל דטבע החשך שנדחה מפני האור, אמנם במצרים היתה בריאה מיוחדת שלא נדחתה מפני האור, וזהו 'ויחשיך' דהחושך היה עומד בתקפו ולא הועיל האור לדחותו.

הערות

(לעיל ח ה) רק ביאור תשארנה, ולפיכך נשאר אלתמס"ח עד עכשיו, אבל בארבה כתיב לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, ועל זה נאמר (תהלים קה ב) שיחו בכל נפלאותיו. עד כאן לשון הרב.

מד. וע"ע משנכ"ת עה"פ 'ויספר משה לחתנו' (שמות יח ח).